

බෞද්ධ උපදේශකයා තුළ පැවතිය යුතු ගුණාංග

මුවපැටිගේවෙල හේමාලෝක හිමි

උපදේශනය යනු විධිමත් හා විද්‍යානුකූල ක්‍රියාවලියකි. එහි අරමුණ සේවාලාභියා හෙවත් රෝගියා වර්තමානයේ සිටින පීඩාකාරී තත්වයෙන් මුදවා ගැනීම යි. ඒ සඳහා උපදේශකයාට මනා පුහුණුවක් සහ අත්දැකීමක් තිබිය යුතු ය. උපදේශකයා සාමාන්‍ය මඟ පෙන්වන්නෙකු හෝ අවවාද ලබාදෙන්නෙකු නොවිය යුතු ය. ඔහු සේවාලාභියාගේ ගැටලු නිරාකරණය කර ගැනීම සඳහා නිවැරදි මඟ පෙන්වන්නෙකු හා විකිත්සකයෙකු විය යුතු ය. පොදුවේ උපදේශකයා සහ උපදේශන ක්‍රියාවලිය මෙසේ විස්තර කරනු ලැබූව ද බෞද්ධ උපදේශනය නූතන බටහිර උපදේශන ක්‍රියාවලියෙන් ඔබ්බට ගිය ක්‍රියාවලියක් බව සැලකිය යුතු ය.

බෞද්ධ උපදේශනය ක්‍රියාවලිය ඉතා පුළුල් වූවකි. එහි අරමුණ සේවාලාභියා හෙවත් ශ්‍රාවකයා කායික, මානසික, සාමාජීය හා අධ්‍යාත්මික උපරිම සංවර්ධනයක් කරා රැගෙන යාම යි. බටහිර උපදේශනය මෙන් තාවකාලික පිළියම් බෞද්ධ උපදේශනයේ දී එතරම් වැදගත් කොට සලකනු නොලැබේ. බෞද්ධ උපදේශකයා සාමාන්‍යයෙන් වෘත්තීය උපදේශකයකු නොවේ. එහෙත් නූතන බටහිර උපදේශන විධික්‍රම පිළිබඳ සැලකීමේ දී බෞද්ධ උපදේශනය තුළ ද වෘත්තීය උපදේශන ක්‍රියාවලිය ඇරඹීමෙහි වරදක් නැත. එහෙත් අප සාම්ප්‍රදායික ක්‍රමවේදය අමතක නොකළ යුතු ය. මෙහිදී සාකච්ඡාවට බඳුන් කරන්නේ, සාම්ප්‍රදායික බෞද්ධ උපදේශකයාගේ භූමිකාව නොව නූතන බෞද්ධ උපදේශකයකුගේ භූමිකාව පිළිබඳව ය. සාම්ප්‍රදායික බෞද්ධ උපදේශනය බොහෝ විට නිවන අරමුණු කොටගෙන ගොඩනැගී ඇත. එදිනෙදා ජීවිතයේ පැනනගින ගැටලු නිරාකරණය කොට සැපවත් ජීවිතයක් ගත කිරීම නූතන මිනිසාගේ අවශ්‍යතාව වෙයි. ඒ සඳහා බෞද්ධ උපදේශනය යොදාගත හැකි ආකාරය පිළිබඳ නූතනයේ උගතුන්ගේ අවධානය යොමුවිය යුතු ය.

උපදේශනය ලබා ගැනීම සඳහා පැමිණෙන සේවාලාභියා කිසිදු

විටෙක යහපත් මානසික සෞඛ්‍යයකින් පසු වන්නෙකු නොවේ. එබැවින් සේවාවලාභියාගේ ඕනෑම ගැටලුවක් පිළිගැනීමට සුදුසු වන මට්ටමේ කායික, මානසික, අධ්‍යාත්මික සමබරතාවක් බෞද්ධ උපදේශකයාට පැවතිය යුතු ය. එවැනි පූර්ණ උපදේශකයෙකු වීමට නම් බෞද්ධ උපදේශකයා බෞද්ධ ප්‍රතිපදාව පිළිබඳ දීර්ඝකාලීන පුහුණුවක් ලැබූ අයෙකු විය යුතු ය. බෞද්ධ උපදේශකයා තමාම පළමු කොට සුදුසු ගුණවල පිහිටිය යුතු ය. "අත්තානමෙව පඨමං පතිරූපෙ නිවෙසසෙ" යන ගාථාර්ථයෙන් කියවෙන පරිදි අන්‍යයන් උදෙසා යෝජනා කරන පිළිවෙත් තමා පළමුකොට ම ක්‍රියාත්මක කිරීම උපදේශන ක්‍රියාවලිය සාර්ථකවීම කෙරෙහි බලපායි. බෞද්ධ උපදේශකයා කෙරෙහි පැවතිය යුතු ගුණාංග රාශියක් බුද්ධ දේශනා තුළ අන්තර්ගත වේ. ඒවා තැනින් තැන විසිරී පවතින අතර මෙහිදී ඒවායින් සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් එකතු කොට වර්ගීකරණයට ලක්කොට ඉදිරිපත් කෙරේ. සාර්ථක බෞද්ධ උපදේශකයෙකු වීමට නම් අප මුලින් සඳහන් කරන ලද ආකාරයට සෑම පැතිකඩකින් ම සමබර යහපත් මානසික සෞඛ්‍යයකින් පසුවන්නෙකු විය යුතු ය. ඒ අනුව මෙහිදී පළමුකොට ම චිත්තවේග හෙවත් හැඟීම් සමබරව පවත්වාගෙන යෑම සඳහා බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඉගැන්වීම් කෙසේ යොදාගත හැකි දැයි සාකච්ඡා කරමු.

චිත්තවේගික සමබරතාව

බටහිර හෝ බෞද්ධ යන ඕනෑම ක්‍ෂේත්‍රයක උපදේශකයෙකු සාර්ථක උපදේශන ක්‍රියාවලියක් තුළින් තම සේවාවලාභියා යහපත් මානසික සෞඛ්‍යයක් කරා රැගෙන යාමට නම් චිත්තවේගික වශයෙන් සමබර විය යුතු ය. ද්වේෂයෙන්, චෛරයෙන්, බියෙන් පෙළේ නම් එබඳු තත්ත්වයක සිටින වෙනත් අයෙකුට මඟපෙන්වන්නේ කෙසේ ද? චිත්තවේගික සමබරතාව උපදේශන ක්‍රියාවලියේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයකි. බුදුරජාණන් වහන්සේ, රහතන් වහන්සේලා මනා චිත්තවේගික සමබරතාවකින් යුක්ත වුවෝ වූහ. එබැවින් ඕනෑම ආකාරයේ පාලනය කළ නොහැකි (දරදඬු) පුද්ගලයෙකු ඉදිරියේ උන් වහන්සේලා මැඳුම් පිළිවෙතක් අනුගමනය කළෝ ය. එබඳු චිත්තවේගික සමබරතාවකින් යුත් මනා පෞරුෂයක් පවත්වාගෙන යෑමට උන්වහන්සේලාට උපකාර වූයේ ධර්මය යි. එබැවින් චිත්තවේගික සමබරතාවට අදාළ ඉගැන්වීම් කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීම වැදගත් වේ.

මනෝවිද්‍යාඥයෙකු වූ පෝල් එක්මන් (Paul Eckman) ට අනුව සෑම පුද්ගලයෙකුට ම පොදු මූලික චිත්තවේග හයක් දක්නට ලැබේ. එනම් බිය, පිළිකුල, තරහා, පුදුම සහගත බව, සතුට සහ දුක යන ඒවා ය.² බෞද්ධ සහ සංස්කෘත මූලාශ්‍රය තුළ මිනිසාගේ මූලික චිත්තවේගාත්මක ප්‍රකාශනයන් නවයක් පමණ දක්නට ලැබේ. ඒවා "නව ස්ථායීභාව" යනුවෙන් හඳුන්වනු ලැබේ. එනම්,

1. රනි (ආදරය)
2. හාස (හාසය)
3. ශෝක (ශෝකය)
4. ක්‍රෝධ (තරහව)
5. උත්සාහ (චීර්යය)
6. භය (බිය)
7. ජුගුප්සා (පිළිකුල)
8. විශ්මය (පුදුම සහගත බව)
9. ශාන්ත (ශාන්ත බව)³

මෙම කරුණු චිත්තවේග පරිණාමීය වශයෙන් මිනිසාට ඔහුගේ පැවැත්ම තහවුරු කර ගැනීම සඳහා උරුම වූ මානසික අන්තර්ගතයන් ය. මේවා අතරින් බොහෝ ඒවා සාධනීය හෙවත් යහපත් චිත්තවේගික සෞඛ්‍යයක් පවත්වාගෙන යෑමට පුද්ගලයාට උපකාර වන අතර ඇතැම් ඒවා නිශේධනීය හෙවත් චිත්තවේගික සෞඛ්‍යය පරිහානියට පත් වීමට හේතු වේ. නිශේධනාත්මක චිත්තවේග නිතර අත්දැකීම තුළ පුද්ගලයාගේ චිත්තවේගික සෞඛ්‍ය සමබරතාව බිඳ වැටීමට පත්විය හැකි ය.

මෙහිදී බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් දේශනා කරන ලද සාධනීය චිත්තවේග එනම් පුද්ගලයාගේ මෙලොව පරලොව දියුණුවට හේතුවන චිත්තවේගාත්මක ප්‍රකාශනයන් මෙන් ම පුද්ගලයාගේ මානසික සංවර්ධනයට බාධා පමුණුවන නිශේධනාත්මක චිත්තවේගාත්මක ප්‍රකාශනයන් පිළිබඳව අවධානය යොමු කරනු ලැබේ. බෞද්ධ උපදේශකයා සාධනීය චිත්තවේග දියුණු කළයුතු අතර නිශේධනාත්මක චිත්තවේග ප්‍රතිබාහනය කළ යුතු ය. බෞද්ධ උපදේශකයා සතුට විය යුතු හේතුවාදී චිත්තවේග කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

1. මෙන්තා (මෙමත්‍රිය)
2. කරුණා (කරුණාව)
3. මුදිතා (අන්‍යයන්ගේ සැපත දැක සතුටුවීම)
4. උපෙක්ඛා (මැදහත් බව)⁴
5. සද්ධා (පැහැදීම)
6. විරිය (දැඩි උත්සාහය)⁵

චිත්තවේග හදවත ඇසුරු කොටගෙන උපදින බව බෞද්ධ පිළිගැනීමයි. මෙවැනි සාධනීය චිත්තවේග සංවර්ධනය කිරීම මගින් කෙනෙකු හොඳ හදවතක් ඇත්තෙකු හෙවත් මානව දයාවෙන් කටයුතු කරන්නෙකු බවට පත්වේ. ඒ තුළින් පුද්ගල ගුණධර්ම සංවර්ධනය මෙන්ම සමාජ පුරුෂාර්ථ සංවර්ධනය ද සිදු වේ. එබඳු උසස් සමාජයක් විසින් මිනිසාට, සත්ත්වයින්ට මෙන්ම පරිසරයට කොතරම් සුභවාදී ආකල්පයකින් කටයුතු කරන්නේ ද යන්න අමුතුවෙන් කිව යුතු නොවේ. බටහිර උපදේශනයට අනුව සහකම්පනය, කරුණාව වැනි ගුණාංග උපදේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු ය. බෞද්ධ උපදේශකයා එවැනි උසස් මිනිස් ගුණාංග උපරිම ආකාරයෙන් වර්ධනය කළ යුතු බව ඉහත සඳහන් කරුණු මගින් පැහැදිලි වේ.

නිශේධනාත්මක චිත්තවේග රාශියක් ද බෞද්ධ ඉගැන්වීම් තුළ දක්නට ලැබේ. ඒවා සෑම විටම පුද්ගලයාගේ මෙලොව ජීවිතයේ අභිවාද්ධිය මෙන්ම පරලොව ජීවිතයේ අභිවාද්ධියට ද බාධා පමුණුවයි. එබඳු චිත්තවේග කිහිපයක් පහත දැක්වේ.

1. කොධ - තරහව⁶
2. දොස - ද්වේශය⁷
3. භය - බිය
4. සොක - ශෝකය⁸

ක්‍රෝධය, වෛරය, ඊර්ෂ්‍යාව වැනි නිශේධනාත්මක චිත්තවේග වර්ධනය කිරීම මගින් පුද්ගලයාගේ චිත්තවේගික සෞඛ්‍ය මෙන්ම කායික සෞඛ්‍යය ද පරිහානියට පත් වන අතර සමාජ සංහිදියාව සමගිය වැනි තත්ත්වයන් ද බිඳ වැටීමට ලක් වේ. බොහෝ විට පුද්ගලයා තුළ මෙන්ම සමාජය තුළ ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් වර්ධනය වන්නේ මෙබඳු නිශේධනාත්මක චිත්තවේග පාලනය නොකිරීම

හේතුවෙනි. බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙවැනි චිත්තවේග බණ්ඩනය කිරීමට පිළිපැදිය යුතු මාර්ගය නිරතුරුවම පෙන්වා දුන්නේ එබැවිනි.

වර්යාමය සමබරතාව

මෙහි වර්යාව යනු පුද්ගලයාගේ සමස්ත හැසිරීම්වල එකතුවයි. ඒ අනුව පුද්ගලයාගේ සියලුම බාහිර වර්යා රටා මේ යටතට ඇතුළත් කළ හැකි ය. උපදේශන ආචාරධර්ම ලෙස අප හඳුන්වනු ලබන බොහෝ ඒවා බාහිර වර්යාව සමග සම්බන්ධ වේ. බෞද්ධ ශීල ප්‍රතිපදාව පුද්ගලයාගේ වර්යාව හැඩගැස්වීමෙහි ලා සෘජුව ම බලපායි. එහෙත් මානසික දියුණුවකින් තොරව හැඩගස්වන වර්යාව බුදුදහම තුළ උසස් කොට නොසලකන්නක් බව අප හොඳින් දන්නා කරුණකි. කෙසේ නමුත් බෞද්ධ උපදේශකයා තුළ අත්‍යවශ්‍යයෙන් ම දියුණු විය යුතු අංශයක් වශයෙන් වර්යාව හඳුන්වාදිය හැකි ය.

චිත්තවේගාත්මක ප්‍රකාශනයන් මෙන්ම පුද්ගලයාගේ වර්යාව ද දුස්සමාහිත වර්යා සහ සාධනීය වර්යා වශයෙන් අංශ දෙකක් ඔස්සේ සාකච්ඡා කළ හැකි ය. ඒ අනුව පළමුව බුදුදහම තුළ අන්තර්ගත සාධනීය වර්යා පිළිබඳ සලකා බැලීම මෙහිදී වැදගත් වේ. පහත දක්වා ඇත්තේ බෞද්ධ උපදේශකයා විසින් පුහුණු කළ යුතු එබඳු වර්යා ධර්ම කිහිපයකි.

1. විනීතො	-	මනාසේ හික්මුණු
2. අප්පකිච්චො	-	ස්වල්ප කටයුතු ඇති බව
3. සන්තින්ද්‍රියො	-	සන්සුන් ඉඳුරන් ඇති බව
4. අප්පබ්භො	-	අසංවර නැති බව ⁹
5. එහිසාගතවාදී	-	දුරින් එනවිට කථාකරන ස්වභාවය
6. පුබ්බභාසී	-	පළමුකොට ම කථාකරන ස්වභාවය
7. අබ්භාකුට්ඨකො	-	බැම නො හකුළුවා කථාකරන ස්වභාවය
8. උත්තානමුඛො	-	සුලභ කථා ඇති බව
9. සීලවා	-	සිල්වත් බව ¹⁰
10. පියො	-	ප්‍රිය බව
11. සුවචො	-	සුවච බව

ආචාරසම්පන්න බව උපදේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු අත්‍යවශ්‍ය ගුණාංගයකි. සේවාලාභියා උපදේශකයා කුමන ආකාරයේ අයෙකු ද යන්න සංජානනය කරන්නේ උපදේශකයාගේ හැසිරීම් රටාව අධ්‍යයනය කිරීමෙනි. එම හැසිරීම් තුළ ආචාරශීලී බව නොමැති වුවහොත් උපදේශකයා පිළිබඳව සේවාලාභියා තුළ අසතුටුදායක ආකල්පයක් ඇතිවන අතර එය උපදේශන කාර්ය අසාර්ථක වීම පිණිස හේතු විය හැකි ය. “එහිසාගතවාදය” හෙවත් දුරින් එනවිට එන විට කතා කරන ස්වභාවය බෞද්ධ උපදේශකයා විසින් දියුණු කරගත කර ගත යුතු ඉතා හොඳ ගුණාංගයකි. බොහෝ දෙනෙක් ලජ්ජාව, බිය හෝ ගර්වය නිසා පළමුව කථාවට මුල නොපුරති. කතාවට මුල පිරීම, ප්‍රියමනාප බව, අව්‍යාජ බව හා මුහුණු ප්‍රකාශනය පුද්ගලයෙකුගේ අභ්‍යන්තර මානසික ස්වභාවය තේරුම් ගත හැකි ඉතා ආකර්ෂණීය මාධ්‍යයකි. විශේෂයෙන් ම කෙනෙකු බැම හකුළුවා කතා කරන්නේ මානසික අසහනයෙන් සහ අසතුටෙන් සිටින අවස්ථාවන්හිදී ය. බෞද්ධ උපදේශකයා තුළ එවැනි අසතුටුදායක මානසික තත්ත්වයක් නොමැත. එබැවින් ඔවුහු බැම හකුළුවා කතා නොකරති. මානසික තෘප්තියෙන් සිටින පුද්ගලයා ඉතා ප්‍රියමනාපය අන්‍යයන් සමඟ සබඳතා ගොඩනගා ගැනීමට කැමති ය. එබැවින් ඔවුහු කතාවට ප්‍රියයෝ වෙති. (උත්තානමුඛෝ)

උපදේශකයෙකු සතු නොවිය යුතු උපදේශන ක්‍රියාවලිය බිඳ වැටීමට හේතුවන වර්ෂාමය විකෘතීන් රාශියක් මජ්ඣිමනිකායේ වන්දුපම හා සල්ලේඛ සූත්‍රයන්හි සඳහන් වේ. එනම්,

- පර විහිංසක - අන්‍යයන්ට හිංසා පීඩා සිදුකිරීම
- පර පාණාතිපාති - අන්‍යයන් ඝාතනය කිරීම
- අදින්නාදායී - නොදුන් දෙය පැහැර ගැනීම
- හනන - හිංසා කිරීම
- උපනාහ - පළිගැනීම හෝ පළිගැනීමේ සිත¹¹
- ඝාතන - ඝාතනය කිරීම

උපදේශන ක්‍රියාවලියේදී සේවාලාභියා වාචිකව හෝ කායිකව හිංසනයට ලක් කිරීමට උපදේශකවරයාට සදාචාරාත්මක, නීතිමය හෝ වෘත්තීමය ආචාර ධර්ම තුළ නිදහසක් නොමැත. එසේම සේවාලාභියා සතු මුදල් හෝ වෙනත් වටිනා භෞතික යමක් සොරකම් කිරීම මානව වටිනාකම්වලට මෙන්ම වෘත්තීය ආචාර ධර්මවලට ද එල්ලවන බලවත් පහරකි. සාර්ථක බෞද්ධ උපදේශකයෙකු විමට නම් මෙකී දුස්සමාහිත වර්ෂා ප්‍රතිබාහනය කළ යුතු ය. මෙබඳු නිශේධනාත්මක වර්ෂා සහිත උපදේශකයෙකුගේ උපදේශන ක්‍රියාවලිය කිසි ලෙසකින්වත් සාර්ථක නොවේ. ඒ අනුව බෞද්ධ උපදේශකයාගේ වර්ෂාමය හැඩගැස්ම කෙසේ පැවතිය යුතු ද යන්න පැහැදිලි වේ.

මානසික සමබරතාව

ඉහත සඳහන් කරන ලද විත්තවේගික සංවර්ධනය, වර්ෂාමය හැඩගැස්ම ආදිය වුව ද අයත් වන්නේ පුද්ගලයාගේ අභ්‍යන්තර පැතිකඩ වෙතට ය. එනම් ඒවා ද එක්තරා ආකාරයක මානසික නියෝජනයක් සිදු කරන බව පැහැදිලි ය. අනෙක් අතට ඒවාට සෘජුව ම අදාළ නොවන සුවිශේෂී මානසික අංශයක් ද පවතින බව පෙනීය යි. එකී සුවිශේෂී පැතිකඩ පිළිබඳව මෙම මානසික සමබරතාව යන උපමාතෘකාවෙන් සාකච්ඡාවට භාජනය කෙරේ. මානසික අසමබරතාවය අප ගනු ලබන තීරණ කෙරෙහි සෘජුව ම බලපායි. එබැවින් බෞද්ධ උපදේශකයා සෑම විටම යහපත් මානසික සමබරතාවක් පවත්වාගත යුතු ය. පහත සඳහන් කරුණු පුද්ගලයාගේ මානසික අසමබරතාවය නිරූපණය කරයි.

- 1. ටීනමිද්ධ - සිතේ අලසබව
- 2. උද්ධච්ච - සිතේ නොසන්සුන් බව
- 3. කුක්කුච්ච - පසුතැවීම
- 4. විචිකිච්ඡා - සැකය¹²
- 5. ආධානගාහිකා - ආධානග්‍රාහීත්වය
- 6. දිට්ඨිගත - විවිධ දෘෂ්ටිකෝණි එල්බගෙන සිටීම
- 7. මුට්ඨස්සති - සිහි මූලා බව

මානසික සමබරතාව පවත්වාගෙන යෑම කවර කටයුත්තකදී වුව ද අත්‍යවශ්‍ය කරුණකි. පහත සඳහන් කරුණු පුද්ගලයෙකුගේ

මානසික සමබරතාව නිරූපණය කරයි.

- විත්ත එකගතා - සිතේ එකඟ බව
- විනිවරණවිත්ත - කෙළෙස්වලින් මිදුණු සිත
- සතිසම්පජ්ඣා - සිහිණුවන
- දන්තවිත්ත - දමනය කරන ලද සිත
- ජපමාදො - අප්‍රමාදී බව
- පසන්තවිත්ත - පැහැදුණු සිත
- කල්ලවිත්ත - යෝග්‍ය සිත
- මුදුවිත්ත - මෘදු සිත
- උදග්ගුදග්ගවිත්ත - ඔදවැඩුණු සිත¹³

ප්‍රජානන සමබරතාව

ප්‍රජානනය යනු පුද්ගලයාගේ මතකය, විත්තනය, තර්කනය, හේතු දැක්වීම, සංජානනය, භාෂා භාවිතය ආදී බුද්ධිමය කුසලතාවන්ගේ සමස්තයයි. ඒ අනුව උපදේශකයා තුළ බුද්ධිමය හැකියාවන් පැවතීම උපදේශන ක්‍රියාවලියේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයකි. උපදේශකයාට සේවලාභියාගේ ගැටලුව සහ ගැටලුවේ ස්වභාවය තේරුම් ගැනීමටත් සේවලාභියාගේ ප්‍රකාශනයන්හි අන්තර් සම්බන්ධතාව තේරුම් ගැනීම පිණිස තාර්කික බුද්ධිමය හැකියාවක් පැවතිය යුතු ය. බෞද්ධ පරිභාෂිත වචනවලින් කිවහොත් ප්‍රඥාව පැවතිය යුතු ය. "පඤ්ඤාවන්තස්සයං ධම්මො නායං ධම්මො දුප්පඤ්ඤස්ස" යනුවෙන් කියවෙන පරිදි මේ ධර්මයෙන් සැබෑ ලෙස ම ප්‍රයෝජන ලබාගත හැකි වන්නේ ප්‍රඥාවන්තයන්ට මිස දුෂ්ප්‍රාඥයන්ට නොවේ. එබැවින් උපදේශන කාර්යයේ දී බුද්ධිමය ශක්‍යතාව ඉතා වැදගත් වේ. අධ්‍යාත්මික උපදේශකයෙකු වශයෙන් බුදුරජාණන් වහන්සේ තුළ පැවති බෞද්ධ උපදේශකයා විසින් භාවනාව වැනි මානසික අභ්‍යාස සිදුකිරීමෙන් වර්ධනය කරගත යුතු ප්‍රජානන කුසලතා රාශියක් නොයෙකුත් සුත්‍ර දේශනා තුළ දැකගත හැකි ය. ඒවායින් කිහිපයක් පහත දක්වා ඇත.

- නිපකො - සියුම් ප්‍රඥාව ඇති බව
- පඤ්ඤවා - ප්‍රඥාවන්ත බව
- ධිරො - අවබෝධයෙන් ධේර්යවත් වීම

- විසාරදො - කරුණු සහිතව ඇති අවබෝධය
- ධම්මදස්සී - යථාර්ථය දකින්නාවූ
- වියත්තො - වියත් බව
- යථාභුතඤාණදස්සී - යථාර්ථය දකින ප්‍රඥාව¹⁴

යථාර්ථවබෝධය, ධර්මඥානය, අධ්‍යාත්මික ඥානය මෙන්ම සමාජ පරිඥානය නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ උපදේශන කාර්යයෙහි පරිණත උත්තමයෙක් වූහ. එබැවින් බෞද්ධ උපදේශකයා ද බුදුන්වහන්සේ තුළ පැවති එකී උපදේශන ප්‍රවීණත්වය ලබාගැනීම සඳහා උත්සාහ කළ යුතු ය.

පෞරුෂ ලක්ෂණ

උපදේශන කාර්ය ඉතා සැලකිලිමත්ව සිදු කළ යුත්තක් බව බටහිර උපදේශනයෙහි ප්‍රවීණත්වයක් ලැබූ ඕනෑම අයකු විසින් හොඳින් දන්නා කරුණකි. එය සෑම අයෙකුට ම එක ලෙස සිදු කළ නොහැකි ය. ඇතැම්හු ඒ සඳහා සහජ කුසලතා හා පෞරුෂ ලක්ෂණ උරුම කරගනිති. ඇතැමුන් එසේ නොවෙති. එමනිසා උපදේශන මනෝවිද්‍යාඥයින් විසින් සෑම උපදේශකයෙකු විසින්ම වර්ධනය කරගත යුතු පෞරුෂ ලක්ෂණ රාශියක් පෙන්වා දී තිබේ. බෞද්ධ උපදේශකයා විසින් වර්ධනය කරගත යුතු බුදුන් වහන්සේ තුළ පැවැති එබඳු පෞරුෂ ලක්ෂණ ත්‍රිපිටකය පුරාම පාහේ දක්නට ලැබේ. උපදේශන කාර්යයේ දී වඩාත් වැදගත් වන එබඳු පෞරුෂ ලක්ෂණ ඉතා සුළු ප්‍රමාණයක් පහත දක්වා ඇත.

- උජු - සෘජු බව
- සුජු - ඉතා සෘජු බව
- මුදු - රළු නොවන
- අනතිමානී - තමන් උසස් කොට හෝ අනුන් පහත් කොට නොසිතන
- පට්ඨලො - උනන්දුකරවනසුලු
- අකුට්ලො - නොපැකිලෙනසුලු
- සමානතා - සමානාත්මතාව
- සුවවො - කීකරු බව
- සුපට්ඨන්තො - මනා පිළිවෙතින් යුතු

- උප්පටිපත්තො - සෘජු පිළිවෙතින් යුක්ත වූ
- සච්චවාදිනො - සත්‍යවාදී වූ

ඒ අනුව මෙම ලිපියේ දී බෞද්ධ උපදේශකයා තුළ පැවතිය යුතු ගුණාංග වර්ගය, ප්‍රජානන චිත්තවේගාත්මක, මානසික හා පෞරුෂමය වශයෙන් විවිධ ශීර්ෂයන් යටතේ කරුණු සාකච්ඡා කොට ඇත. බටහිර උපදේශන ක්‍රියාවලිය සමග සංසන්දනය කිරීමේදී බෞද්ධ උපදේශනය ඉතා විධිමත් හා පරිපූර්ණ ක්‍රියාවලියක් බව පෙනීයයි. බෞද්ධ උපදේශකයා සැම විටම මානුෂීය, සදාචාරාත්මක හා ප්‍රජානන කුසලතාවයන් තුළින් ශ්‍රාවකයා හෙවත් සේවාලාභියා තුළ පවතින ගැටලු විසඳීමට උත්සාහ කරනවා පමණක් නොව නැවත ගැටලු ඇති නොවීමට ශක්තිමත් මානසික පදනම ද සකස් කරයි.

ලොව පහළ වූ ශ්‍රේෂ්ඨතම උපදේශකයාණෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ ය. උන්වහන්සේගේ ධර්මය අවශ්‍යයෙන් ම ස්වකීය සේවාලාභීන්වන අනුගාමිකයන්ට අගතියක් නොවන පරිපූර්ණ අර්ථසම්පන්න උපදේශන ක්‍රියාවලියකි. ධර්මය තුළ සංගෘහිත එම කරුණු වඩාත් සංවිධානාත්මකව වෛෂයික ස්වරූපයෙන් ඉදිරිපත් ව නොතිබීම නූතන බෞද්ධ උපදේශන ක්‍ෂේත්‍රයෙහි රික්තකයක් වන අතර මෙම කෙටි ගවේෂණයේ දී අපගේ උත්සාහය වූයේ පොදුවේ බෞද්ධ උපදේශන ක්‍රියාවලියේ නියුක්ත උපදේශකයා සතු විය යුතු ගුණාංග පිළිබඳව ඒකදේශයක් අනාවරණය කිරීම බව ද සැලකිය යුතුය.

ආන්තික සටහන්

1. බුද්දකනිකාය 1, බු.ජ.මු, 34 පිටුව.
2. www.verywell.com/what-are-the-embition.
3. onlinebharatanatyam.com/2008/03/10/navarasa-the-nine-moods/
4. ධර්මවංශ හිමි, මාතර, විස්තරාර්ථ සන්න සහිත විඉද්ධිමාර්ගය, 434 පිට.
5. එම, 743 පිට.
6. බුද්දකනිකාය 1, බු.ජ.මු, 78 පිටුව.
7. අංගුත්තරනිකාය 1, බු.ජ.මු, 544 පිටුව.

8. බුද්දකනිකාය 1, බු.ජ.මු, 80 පිටුව.
9. සුත්තනිපාතය, බු.ජ.මු, 44 පිටුව.
10. දීඝනිකාය 1, , බු.ජ.මු, 228.230 පිටු.
11. මජ්ඣිමනිකාය 1, 96.98 පිටු.
12. අංගුත්තරනිකාය 3, බු.ජ.මු, 28 පිටුව.
13. දීඝනිකාය 1, බු.ජ.මු, 220 පිටුව.
14. අංගුත්තරනිකාය 3, බු.ජ.මු, 30 පිටුව.